

ВІДГУК

Офіційного опонента на дисертацію Басая Віктора Олеговича на тему: «Запобігання порушенням порядку надання фінансових послуг кредитними спілками в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. У розвиненому суспільстві фінансові послуги мають не менше значення, ніж виробництво. Найбільш динамічно розвивається той сегмент сфери послуг, який пов'язаний із задоволенням потреб суспільного виробництва та споживання, і зокрема, фінансово-кредитне обслуговування, страхові послуги, інформаційне і бухгалтерське обслуговування. Одним із учасників ринку фінансових послуг є ощадно-кредитні кооперативи – кредитні спілки, які в Україні зазжди були формою самоорганізації громади. Люди не чекали, що хтось подбає про них – вони дбали про себе самі. Формували за допомогою грошових внесків фонди, з яких брали й давали кредити, отримували відсотки на вклади та паї. Коштом доходів спілки вирішували соціальні проблеми. Члени кредитної спілки не почувалися «кинутими на призволяще у вир життя»: кожен був членом громади й водночас – поважного фінансового інституту, який завжди прийде на допомогу. Кредитні спілки, як форма самоорганізації населення, виникли як реакція на потреби у наданні швидких, недорогих і, разом з тим, конкурентоспроможних фінансових послуг. Забезпечення конкурентності фінансових послуг, що пропонуються кредитними спілками можливе за однієї обставини – надійності та стійкості фінансового посередника. Відсутність глибинного розуміння як серед широких верств населення, так і серед законодавців та урядовців, правильного сприйняття самої кооперативної ідеї, як ефективного інструменту самоорганізації та самодопомоги населення, дотепер є найбільшою проблемою на шляху розвитку кредитної кооперації. З огляду на зазначене вище, актуальність та своєчасність дисертаційного дослідження Басая Віктора Олеговича на тему: «Запобігання порушенням порядку надання фінансових послуг кредитними спілками в Україні» не може викликати жодних сумнівів.

Дисертаційне дослідження проводилося відповідно до: «Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р.; «Комплексної Програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року», затвердженою постановою Національного банку України від 18 червня 2015 р. № 391); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, схваленої наказом МВС України від 11 червня 2020 р. № 454; «Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр.», затверджених рішенням Вченої ради від 26 грудня 2017 р., протокол № 28.

Слід визнати чітко визначення автором об'єкта і предмета дослідження, що, на жаль, сьогодні не часто зустрічається в наукових роботах такого рівня. Правильне розуміння об'єкта та предмета дослідження дозволило дисертанту зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою, донести до наукової громадськості власні ідеї та пропозиції, а також уникнути формалізму та зробити дисертацію вагомим внеском у правничу науку. Крім того, під час дослідження було використано широкий спектр загальнофілософських, загальнонаукових, логічних і спеціально-юридичних методів і прийомів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати об'єкт дослідження. Усі вони застосовувались у взаємозв'язку та взаємодії, відповідно до поставленої мети й завдань, об'єкта і предмета дослідження.

Аналіз рецензованої дисертації дає змогу стверджувати, що в результаті проведеного дослідження автор досягнув визначеної мети й виконав поставлені завдання. Причому сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Загалом на сторінках дисертації автору вдалося розгорнути цікаву дискусію, використавши широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з різних галузей наукових знань, що свідчить про поглиблений аналіз актуалізованої проблеми.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є одним із перших монографічних досліджень, в якій з'ясовано особливості запобігання порушенням порядку надання фінансових послуг у діяльності кредитних спілок в Україні, що ґрунтується на положеннях чинного законодавства та враховує європейські стандарти. На основі проведеного дослідження вироблено низку концептуальних положень, висновків і пропозицій, що мають практичне значення не лише для теорії адміністративного права та процесу, але й для правозастосування.

Так, заслуговують на увагу наступні висновки, які запропоновані автором:

- встановлено, що основною метою державного фінансового контролю у сфері надання фінансових послуг кредитними спілками є: 1) викриття на підконтрольних об'єктах порушень принципів законності, ефективності, доцільності й економії при формуванні та використанні державних фінансових і матеріальних ресурсів, відхилень від прийнятих норм, стандартів на якомога ранній стадії; 2) притягнення винних до відповідальності, забезпечення відшкодування заподіяних збитків; 3) ужиття заходів з метою запобігання таким порушенням у майбутньому (с.19);

- зроблено висновок про те, що передумовою існування кредитних спілок є кредитна кооперація – процес об'єднання осіб та їх трудових, матеріальних, інтелектуальних ресурсів для досягнення єдиної мети – забезпечення членів кооперативу необхідними фінансовими послугами. Прототипи сучасних кредитних спілок відомі з прадавніх часів (Стародавньої Греції, Вавилону, Стародавнього Риму, Київської Русі). Однак засновниками кредитної кооперації, її основних принципів і загальних засад становлення у всьому світі вважаються німецькі кооператори Г. Шульце-Деліч і Ф. Райфайзен (с.105);

- відзначено, що найважливішою функцією кредитних спілок є забезпечення регулярних заощаджень та надання позичок своїм членам, або якщо коротко – заощадження і позички. Такий фінансово-кредитний посередник здійснює свою діяльність заради досягнення певної кінцевої мети – підвищення

соціально-економічного стану своїх членів. Покращання економічного становища громадян забезпечується їх спроможністю заробляти гроші, розумно їх витратити, частину доходу заощаджувати для отримання майбутніх благ і мати доступ до джерел кредиту, що забезпечує умови для продуктивної і прибуткової діяльності. Кредит надається членам кредитних спілок для будь-якої мети, яка заслуговує на увагу. За позичку сплачується помірно низька відсоткова ставка, що також відноситься до позитивних рис кредитних спілок (с.108);

- з'ясовано, що особами, яких може бути притягнуто до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері діяльності кредитних спілок, можуть бути: 1) фізичні осудні особи, які вчинили правопорушення у віці, з якого може наступати адміністративна відповідальність, та вступили в суспільні відносини у сфері кредитування; 2) юридичні особи, що беруть участь у суспільних відносинах, які виникають у процесі діяльності кредитних спілок; 3) посадові особи фінансових установ, які обіймають певні посади та через свої службові (посадові) обов'язки мають можливість впливати на процес надання кредитних послуг споживачам; 4) фізичні особи-підприємці, які отримали відповідний дозвіл і мають передбачене законодавством право надавати кредитні послуги споживачам; 5) фінансові групи, що беруть участь у суспільних відносинах, які виникають у процесі надання кредитних послуг споживачам (с.182-183);

- встановлено, що стратегія забезпечення безпеки на фінансових ринках повинна ґрунтуватися на розробленні заходів виявлення та припинення, правовому регулюванні такої діяльності, адже сучасний стан нормативно-правового забезпечення характеризується недосконалістю та розбалансованістю, відсутністю Концепції розвитку НФУ, організації та функціонування системи запобігання правопорушенням на ринку фінансових послуг (с.252);

- розглядаючи практику організації й функціонування органів щодо інтегрованого фінансового нагляду й регулюванню звернено увагу на об'єктивні й суб'єктивні передумови досягнення інтеграції органів фінансового нагляду й регулювання; повноваження і відповідальність органів фінансового нагляду й регулювання до й після інтеграції; існуючі механізми управління, фінансування,

обліку й публічної звітності органів фінансового нагляду й регулювання; внутрішню структуру органів фінансового нагляду й регулювання до й після інтеграції; потенціал органів фінансового нагляду й регулювання по реструктуризації й санації фінансових установ в умовах антикризового управління (с.256).

Таким чином, роботі притаманна наукова новизна, порушено низку невисвітлених вітчизняною юридичною наукою проблем, розв'язання яких дозволить покращити правові та організаційні аспекти запобігання порушенням порядку надання фінансових послуг кредитними спілками в Україні.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані та викладені в дисертації положення, висновки та пропозиції впроваджені у: науково-дослідну роботу – для здійснення загальнотеоретичних і галузевих досліджень щодо удосконалення запобігання порушенням порядку надання фінансових послуг у діяльності небанківських фінансових установ; законотворчу діяльність – при розробці нових нормативно-правових актів, а також підготовці змін і доповнень до Законів України «Про кредитні спілки», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» щодо контролю за діяльністю кредитних спілок; освітній процес – при підготовці лекцій, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з адміністративного та фінансового права.

Дискусійні положення дисертаційної роботи. За результатами розгляду роботи потрібно також звернути увагу дисертанта на такі дискусійні положення:

1. Так, в ході проведення наукового дослідження здобувач неодноразово вказує на той факт, що діяльність кредитних спілок має важливе значення для соціального та економічного розвитку держави та суспільства. Втім, висновки здобувача були б більш змістовними, якби здобувач також вказав на негативні тенденції у розвитку кредитних спілок в нашій державі.

2. Здійснюючи наукове дослідження, здобувач робить низку цікавих з теоретичної та практичної точки зору висновків. Також заслуговує на увагу те, що автором було запропоновано власне визначення поняття «кредитна спілка», а

також наведено перелік її характерних особливостей. Втім, на нашу думку, наукова праця тільки виграла б, якби дисертант вказав у чому саме полягають ключові відмінності кредитних спілок від інших фінансово-кредитних інституцій.

3. Досить спірним, на моє переконання, є твердження автора про те, що з-поміж суб'єктів контролю у сфері надання фінансових послуг кредитними спілками в Україні залежно від видів контролю слід виокремити категорії суб'єктів, які здійснюють зовнішній контроль, та суб'єктів, які провадять внутрішній контроль за діяльністю кредитних спілок (стор.167). Така класифікація є обмеженою та не розкриває всієї специфіки такого контролю. Адже в якості критеріїв слід також було виділити: суб'єктний критерій, а також види контролю в залежності від напрямів його здійснення, тощо.

4. На мою думку, здобувачу в межах дисертаційного дослідження варто було виокремити окремий підрозділ, присвячений вдосконаленню чинного законодавства, яке закріплює правові засади запобігання порушенням порядку надання фінансових послуг кредитними спілками в Україні.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, певної неповноти та непослідовності розгляду окремих положень дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові висновки, нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання, що полягає у розкритті сутності та особливостей запобігання порушенням порядку надання фінансових послуг кредитними спілками в Україні.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. Зокрема, у рецензованій праці не виявлено ознак академічного плагіату,

самоплагіату, фабрикації, фальсифікації. Тема дисертації є актуальною, сформульовані автором висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для теорії адміністративного права, але й для правозастосовної практики.

Таким чином, дисертація, представлена Басаєм В.О. є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання, що має істотне значення для розвитку української науки адміністративного права та правозастосування.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертаційне дослідження Басая Віктора Олеговича на тему: «Запобігання порушенням порядку надання фінансових послуг кредитними спілками в Україні» є завершеною працею, повністю відповідає вимогам спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), а її автор заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії (галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право»).

Опонент:

**професор кафедри публічного права
Східноєвропейського університету ім. Аблізова
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки**

Михайло ЛОШИЦЬКИЙ

